

Samenvatting Resultaten AOb-enquête onderwijs tijdens de Coronacrisis

14 april 2020

Een week nadat de scholen werden gesloten in verband met het coronavirus ontvingen alle werkzame leden van de AOb een vragenlijst waarin zij zijn bevraagd over hun beleving van het geven afstandsonderwijs in deze eerste week. Op 10 april, 4 weken na het sluiten van de scholen, hebben leden in po, so, vo en mbo een vragenlijst waarin we breder ingaan op aspecten van onderwijs tijdens de coronacrisis. Ongeveer 5000 leden hebben deze enquête ingevuld. 90% van de respondenten is leraar / docent. Daarnaast hebben ook managers, schoolleiders, onderwijsondersteuners en mensen in de leerlingen/studentenzorg de enquête ingevuld. De verdeling tussen de sectoren is als volgt: 46% po; 36% vo; 9% sbo, vso, so en pro; 8% mbo en bedrijfsopleidingen en 1% een andere sector. Hieronder worden de resultaten beschreven. Half april wordt de vervolgvragenlijst verstuurd aan leden in het ho en wo.

Waar in onderstaande tekst van speciaal onderwijs wordt gesproken, wordt bedoeld op het so, sbo, vso en praktijkonderwijs. Waar over leraren wordt gesproken, wordt bedoeld op leraren en docenten.

Werkdruk en de balans privé-werk

- Vergeleken met een normale werkweek (voor 16 maart) ervaart 70% van de respondenten een (veel) hogere werkdruk dan normaal. Dit geldt met name voor leraren en schoolleiders / (opleidings)managers. In het vo en mbo ligt dit percentage het hoogste, gevolgd door het po en so.
- Leraren geven aan dat de hogere werkdruk voornamelijk voortkomt uit de vele verschillende manieren waarop er nu interactie plaatsvindt met leerlingen/studenten en ouders en het gebrek aan scheiding tussen werk en privé. Ook het verzorgen van online lessen zorgt voor een verhoging van de werkdruk. Afwijkend op bovenstaande staat in het mbo op plek 1 het online vergaderen met collega's en externen. In het so zijn de zorgen over het welzijn van leerlingen een belangrijke factor in de ervaren hogere werkdruk. Voor schoolleiders, (opleidings)managers en mensen in de leerlingenzorg zijn het online vergaderen met collega's en externen en het gebrek aan scheiding tussen privé en werk de twee belangrijkste factoren voor de ervaren hogere werkdruk.
- 36% van de respondenten ervaart na vier weken afstandsonderwijs nog altijd onvoldoende balans tussen werk en privé. Een week na de schoolsluiting lag dit percentage op 45%. Leraren en mensen in de leerlingenzorg hebben hier het meeste last van.

Inzet tijdens meivakantie

- 5% van de respondenten is door het schoolbestuur verzocht om tijdens de gehele of een deel van de meivakantie door te werken. Dit verzoek is vooral neergelegd bij werknemers in het po en so.

Open opmerkingen over werkdruk

Leraren geven aan dat ze stress, werkdruk en/of fysieke klachten ervaren. De werk-privé balans is soms nog steeds moeilijk te vinden. In het po hebben ouders soms verwachtingen die niet waargemaakt kunnen worden. Vooral leraren die moeite hebben met ICT, ervaren extra werkdruk. Het de hele dag aan staan en de hele dag achter een computer of laptop werken is erg vermoeiend voor sommige leerkrachten. Ook krijgen sommige leerkrachten fysieke klachten omdat ze geen goede werkplek hebben thuis, een

goed bureau of een goede stoel ontbreekt. De begeleiding en ondersteuning vanuit school laat soms te wensen over. Leraren moeten soms werken met programma's die ze niet kennen.

Afstandsonderwijs vraagt veel van leerkracht, ouder en leerling. Het kost veel tijd en energie om contact te leggen en te houden. Ook is de thuissituatie voor veel ouders en leerlingen pittig, omdat de leerlingen vaak extra ondersteuning nodig hebben. Leraren maken zich zorgen hierover.

In het mbo leggen sommige instellingen nog erg veel nadruk op het diplomarendement, zelfs in deze tijd.

Noodopvang voor kwetsbare leerlingen/studenten

- Drie kwart van de respondenten onderschrijft de noodzaak van het openstellen van de scholen voor kwetsbare leerlingen/studenten. Dit geldt voor alle sectoren.
- Bijna 60% geeft aan dat het aantal leerlingen/studenten dat gebruik maakt van de noodopvang vanaf de start ervan is toegenomen. In het so geeft 74% aan dat het aantal leerlingen is toegenomen, in het po, vo en mbo is dit resp. 65%, 32% en 33%.
- Met name in het po en so zijn leraren ingezet om leerlingen op te vangen in de noodopvang. In deze sectoren is resp. 62 en 48% van de leraren ingezet tegenover resp. 4 en 3% in het vo en mbo.

In het po en so is meer dan de helft van de mensen (resp. 58 en 53%) niet op vrijwillige basis ingezet. In het vo en mbo zijn mensen met name op vrijwillige basis ingezet (80%). Naast leraren zijn er in beperkte mate in het po, so en vo ook andere werknemers ingezet voor de noodopvang van kwetsbare leerlingen, zoals schoolleiders en zorgcoördinatoren.

Naleving adviezen RIVM op noodopvang

- Van de mensen die in het po zijn ingezet in de noodopvang geeft 63% aan dat de adviezen van het RIVM in onvoldoende mate of helemaal niet worden nageleefd. In het so ligt dit percentage op 54% en in het vo op 18 procent. In het mbo bijna iedereen aan dat de adviezen van het RIVM wél worden nageleefd.

Gefaseerd openstellen van scholen

Indien scholen gefaseerd opgesteld zouden worden, zijn er drie keuzes die onderwijspersoneel zouden maken wat betreft leerlingen/studenten:

- a. voorrang aan leerlingen met een kwetsbare thuissituatie en/of de grootste kans op achterstanden
- b. leerlingen in het laatste jaar van hun school
- c. leerlingen indelen in shifts, zonder onderscheid te maken op basis van criteria.

De prioritering van deze keuzes verschilt per sector:

po en so

1. kwetsbare leerlingen en leerlingen met risico op achterstanden (po 42%; so 53%. Bij het so ligt de nadruk echt op de kwetsbare leerlingen)
2. leerlingen in shifts, zonder onderscheid o.b.v. criteria (po en so beide 31%)
3. leerlingen in groep 8/eindexamen (po 16%; so 13%)

vo

1. kwetsbare leerlingen en leerlingen met risico op achterstanden (37%)

3. eindexamenleerlingen (27%)
2. leerlingen in shifts, zonder onderscheid o.b.v. criteria (22%)

mbo

1. eindexamenstudenten (43%)
2. kwetsbare studenten en studenten met risico op achterstanden (28%)
3. studenten in shifts, zonder onderscheid o.b.v. criteria (13%)

In de aanvullende opmerkingen bij deze vraag zeggen veel leraren dat gefaseerde openstelling onwenselijk is. Scholen zouden in één keer open moeten gaan, en pas als het weer veilig is.

Realisatie 1,5 meter afstand

Aan alle respondenten is gevraagd in hoeveel groepen leerlingen/studenten moeten worden opgedeeld voor de realisatie van 1,5 meter afstand in het lokaal, inclusief loopruimte voor de leraar. In het po, vo en mbo betekent dit dat klassen in 3 of 4 groepen moeten worden opgedeeld. Het so moet de klassen in 2 of 3 groepen opdelen. Leraren geven aan dat 1,5 meter afstand houden voor kleuters onmogelijk is.

Zorgen over veiligheid en gezondheid bij openstellen scholen

In de open opmerkingen uiten werknemers uit alle sectoren grote zorgen rondom gezondheid en veiligheid op bij het openstellen van scholen. Er zijn veel zorgen over het besmettingsgevaar van (kwetsbare) collega's en leerlingen, met name ook de kwetsbare leerlingen in het so. Er zijn zorgen over het toepassen van de 1,5 meter afstand binnen de klas en binnen de school. Scholen zijn niet ingericht om 1,5 meter afstand te bewaren en gefaseerd lesgeven stuit op veel praktische problemen (bijv. leerlingenvervoer in het so). Sommige leraren zien het gefaseerd openstellen van scholen als experimenteren met de veiligheid van onderwijspersoneel. Ze maken zich er boos over dat dit überhaupt overwogen wordt terwijl er nog zoveel onduidelijkheid is over de besmettelijkheid en risico's. Ze pleiten ervoor dat scholen niet gefaseerd opengesteld moeten worden, maar pas open mogen als het veilig is.

Respondenten geven aan dat de 1,5 meter afstand vaak onmogelijk is, vooral in de onderbouw van de basisschool. Welke hygiënemaatregelen worden er straks genomen?

Er is bij veel mensen die zich zorgen maken behoefte aan duidelijke, landelijke richtlijnen, ook richting ouders. Mensen vinden dat er te weinig aandacht is voor onderwijspersoneel dat in de risicogroep valt of een huisgenoot heeft dat in de risicogroep valt. Ook al zouden leerlingen zich binnen de school aan de regels houden, dan vragen werknemers zich af hoe het zit buiten de school. Leraren vragen zich af of ze verplicht kunnen worden weer te gaan lesgeven.

In het vo en mbo is er angst voor besmetting, omdat er veel onduidelijk is over de verspreiding van het virus onder jongeren en jongvolwassenen. Ook maken ze zich in het mbo zorgen over de studenten die stage lopen in de zorg en zelf besmettingsgevaar hebben.

Combineren fysiek en afstandsonderwijs

- Drie kwart van de respondenten vindt het combineren van fysiek en afstandsonderwijs onderwijs onwenselijk. Zij geven hiervoor de volgende redenen: het is te belastend voor leraren (41%), indien er in shifts wordt lesgegeven is er geen tijd over om afstandsonderwijs te verzorgen (33%) en het is organisatorisch niet haalbaar (31%).

- Indien er toch voor een combinatie van fysiek en afstandsonderwijs wordt gekozen is dit volgens respondenten alleen haalbaar en realistisch als:
 - o er per leraar specifieke dagen zijn vastgesteld om fysiek onderwijs te verzorgen en andere dagen voor afstandsonderwijs (38%)
 - o er per leraar duidelijk afgebakende en onderscheiden tijdstippen op de dag zijn om fysiek onderwijs te verzorgen en afstandsonderwijs (35%)
 - o de lesstof beperkt is tot de kernvakken (po) of kernstof (vo/mbo) (29%)

Problemen met afstandsonderwijs

In de open opmerkingen vragen leraren in alle sectoren aan dat afstandsonderwijs niet te vergelijken is met het normale onderwijs. In het po geeft een deel van de leraren aan dat het afstandsonderwijs goed gaat in het geval er goed contact kan worden gelegd met leerlingen en ouders. Positief is dat leraren dit ook als een leerzame periode zien waarin veel nieuwe dingen ontwikkeld zijn. Daarentegen zijn er ook leraren waarbij het afstandsonderwijs niet goed gaat, omdat er slecht contact is met de leerlingen en/of ouders. Soms lukt het helemaal niet om contact te leggen. De ontwikkeling is moeilijk te volgen, omdat leerkrachten niet weten in hoeverre ouders helpen met de opdrachten vanuit school.

In het vo geven leraren aan dat ze doen wat mogelijk is, maar dat dit niet in de buurt komt van onderwijs geven. Er is onvoldoende zicht op wat leerlingen wel of niet doen. Met sommige leerlingen is moeilijk contact te krijgen. Ook voelen leerlingen zich online niet altijd veilig en is er weinig wat je daar aan kan doen. De sociale interactie ontbreekt, waardoor er eventueel kennisoverdracht plaatsvindt, maar meer niet. Praktische vakken zijn erg lastig te geven. Bij toetsing vragen leraren zich af of leerlingen spieken.

In het so geven leraren aan dat afstandsonderwijs vaak onmogelijk is. Dit omdat leerlingen veel begeleiding nodig hebben of omdat de vakken die ze volgen vooral praktijkvakken zijn. Leraren geven daarom dan ook aan dat het afstandsonderwijs vrijwel onmogelijk is en dat de focus ligt op het zoveel mogelijk contact zoeken en contact blijven houden, al dan niet via ouders.

Voor veel studenten op het mbo/bedrijfsopleidingen werkt het afstandsonderwijs niet. Een aantal docenten geeft aan dat ze met meer dan de helft van hun studenten geen contact hebben. Het is lastig studenten te betrekken en te controleren. Vooral mbo niveau 1, 2 en 3 is lastig. Studenten zijn soms helemaal niet bezig met school omdat ze werken, mantelzorger zijn of een onrustige thuissituatie hebben. Ook ontbreekt het vaak aan discipline en is er soms een omgekeerd dag- en nachtritme. Toch zijn er ook docenten die aangeven dat het afstandsonderwijs werkt en kansen biedt, wellicht ook voor de toekomst.

Zomerschool voor het wegwerken van achterstanden

- Het overgrote deel van de respondenten, 70%, weet niet of de eigen school een zomerschoolaanpak overweegt voor het wegwerken van achterstanden die leerlingen/studenten hebben opgelopen vanwege het sluiten van de scholen.
- Van de mensen die dit wel weten, geeft een kwart aan dat de school een zomerschool overweegt. Ongeveer de helft daarvan werkte afgelopen jaren ook al met dit concept. Met name in vo en mbo wordt nagedacht over de zomerschoolaanpak.
- Binnen alle sectoren vindt bijna 60% van de respondenten de zomerschoolaanpak niet een goede manier om opgelopen achterstanden in te halen.

Start van het nieuwe schooljaar, na de zomervakantie

- Respondenten denken verschillend over de vraag hoe lang er na de zomervakantie nodig is om het oorspronkelijke programma te kunnen oppakken. In het so, vo en mbo denkt een derde van de respondenten dat dit gelijk kan, een derde dat dit 1 tot 2 maanden duurt en een derde dat dit 3 tot 4 maanden duurt. In het po liggen de percentages respectievelijk op 13, 30 en 40%.
- Respondenten geven per sector aan het volgende belangrijk te vinden bij de start van het nieuwe schooljaar:

po:

1. Het vaststellen van de eventueel opgelopen achterstand per leerling (62%)
2. Voldoende tijd en ruimte voor het creëren van een veilige leeromgeving zonder al te veel onderwijsinhoudelijke eisen (51%)
3. Focus op de kernvakken / onderwijs beperken tot kerntaken gedurende een bepaalde periode: geen extracurriculaire activiteiten (46%)

so:

1. Voldoende tijd en ruimte voor het creëren van een veilige leeromgeving zonder al te veel onderwijsinhoudelijke eisen (61%)
2. Het vaststellen van de eventueel opgelopen achterstand per leerling (38%)
3. Onderwijs beperken tot kerntaken gedurende een bepaalde periode: geen extracurriculaire activiteiten / meer ruimte voor flexibilisering om meer aandacht te kunnen geven aan (bepaalde) groepen leerlingen (33%)

vo

1. Het vaststellen van de eventueel opgelopen achterstand per leerling (53%)
2. Meer ruimte voor flexibilisering om meer aandacht te kunnen geven aan (bepaalde) groepen leerlingen / onderwijs beperken tot kerntaken gedurende een bepaalde periode: geen extracurriculaire activiteiten (47%)
3. Voldoende tijd en ruimte voor het creëren van een veilige leeromgeving zonder al te veel onderwijsinhoudelijke eisen (37%)

mbo

1. Meer ruimte voor flexibilisering om meer aandacht te kunnen geven aan (bepaalde) groepen studenten (58%)
2. Het vaststellen van de eventueel opgelopen achterstand per student (51%)
3. Voldoende tijd en ruimte voor het creëren van een veilige leeromgeving zonder al te veel onderwijsinhoudelijke eisen (39%)

Vragen m.b.t. positie MR / OR

- Ruim de helft van de MR leden uit het po en so geeft aan dat de MR helemaal niet betrokken is bij de besluitvorming over afstandsonderwijs. 25 % zegt dat dit wel gebeurt, maar in beperkte mate. MR leden uit het vo laten voor hun sector het omgekeerde zien: de MR is hier in 50% van de gevallen beperkt betrokken en in 25% van de gevallen helemaal niet. In het mbo geeft ruim 40% van de OR leden aan dat de OR helemaal niet betrokken is en 35% dat dit in beperkte mate gebeurt.

De onderstaande vragen zijn alleen door leraren/docenten ingevuld.

Voel je je voldoende toegerust om afstandsonderwijs te organiseren?

Slechts 3% van de leraren had al ervaring met afstandsonderwijs. Van de leraren die hier niet tot nauwelijks ervaring mee hadden:

- geeft iets meer dan de helft aan dit nu steeds beter te kunnen en zich steeds beter toegerust te voelen
- voelt een kwart zich nu voldoende toegerust
- voelt 15% zich nog onvoldoende toegerust om dit te doen, met name in speciaal onderwijs en in het mbo.

Hulpbronnen voor de vormgeving van afstandsonderwijs

Leraren hebben veel verschillende hulpbronnen gebruikt bij de invulling van het afstandsonderwijs. Verreweg de meeste ondersteuning hebben ze gekregen van collega's van de eigen school, zowel ICT-collega's (67%) als collega's zonder ICT-functie (61%). Daarnaast hebben ze veel gebruik gemaakt van de informatie van de online tools die ze gebruiken (46%), hebben ze via google informatie gezocht (38%), en hebben ze dankbaar gebruik gemaakt informatie van uitgeverijen (28%) en facebook (18%), en tips en hulp van collega's van andere scholen (23%) en familie en vrienden (18%).

Aanschaffen materiaal

Bijna 30% van de leraren heeft materiaal moeten aanschaffen om thuis afstandsonderwijs te kunnen geven. Bijna drie kwart van hen deed dit op eigen kosten.

Zicht op het leerproces en leerprestaties

Ruim 60% van de leraren heeft geen goed zicht op het leerproces en de leerprestaties van de eigen leerlingen/studenten:

- 10% heeft zicht op de het leerproces en de leerprestaties van alle leerlingen/studenten. Voor het po, so en mbo ligt dit op 12 á 13%, voor het vo op slechts 6%.
- 25% heeft zicht op het overgrote deel van de leerlingen/studenten wat betreft leerproces, 30% wat betreft leerprestaties
- 38% heeft zicht op een deel van de leerlingen/studenten wat betreft leerproces, 36% wat betreft leerprestaties
- een kwart van de leraren heeft weinig tot geen zicht op het leerproces en de leerprestaties van leerlingen/studenten. In het mbo is dit percentage met 19% het laagst.

Toetsing

Sinds de sluiting van de scholen hebben leraren in po en so nauwelijks toetsen en examens afgenomen: resp. 25 en 35% heeft fysiek toetsen (en examens) afgenomen en resp. 8 en 13% heeft online toetsen (en examens) afgenomen.

In het vo en mbo is de toetsing wél voor een groot deel doorgedaan. Resp. 68 en 41% heeft fysiek toetsen en examens afgenomen en in beide sectoren heeft 41% online toetsen en examens afgenomen.

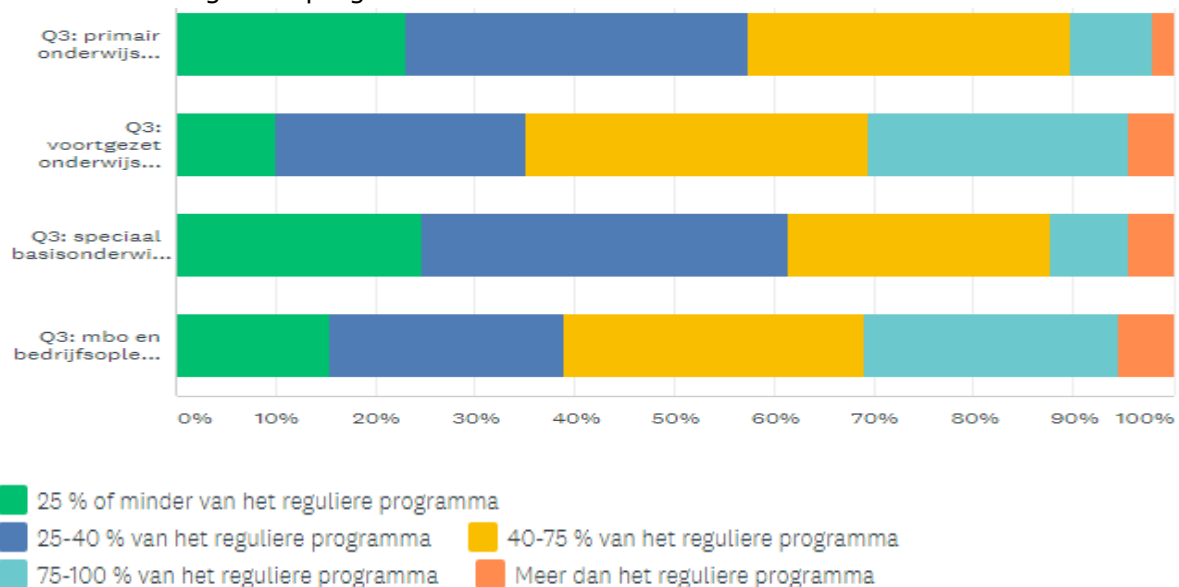
Bij de fysieke toetsing en examinering zijn in het vo en mbo de richtlijnen van het rivm toegepast (bij resp. 91 en 96%). In het po en so geeft resp. 75% en 63% aan geen richtlijnen te hebben gehad voor de fysieke toetsing. 2 tot 3% van de leraren zegt wel richtlijnen hiervoor te hebben gekregen, maar andere dan de richtlijnen van de RIVM. In alle sectoren ruim de helft van de docenten bij online toetsing en examinering het probleem van het niet kunnen surveilleren opgelost door de vragen op zo'n manier te

stellen dat het niet uitmaakte of leerlingen/studenten hulpmiddelen gebruikten. Andere oplossingen die zijn toegepast bij online toetsing:

- proctoring: een vorm van digitaal toezicht waarbij de leerling en het beeldscherm van de leerling op afstand in de gaten worden gehouden (16%)
- een online tool waarbij leerlingen / studenten snel antwoord moeten geven, zodat zij het antwoord niet kunnen opzoeken (18%)
- een beveiligde toetsomgeving, waardoor leerlingen / studenten tijdens het maken van de toets niets anders kunnen doen op de computer (14%)

Aangeboden lestijd ten opzichte van het reguliere lesprogramma

In het po en so biedt ongeveer een kwart van de leraren 25% of minder lestijd aan ten opzichte van het reguliere programma, en ruim 10% biedt 75% of meer lesstof aan t.o.v. het reguliere programma. In het vo en mbo ligt dit andersom: 10-15% van de docenten biedt 25% of minder van de reguliere lesstof aan en ruim 30% biedt 75% of meer lesstof aan t.o.v. het reguliere programma.

Landelijke richtlijnen voor het wegwerken van leerachterstanden?

Bijna 70% van de leraren geeft aan dat er géén landelijke richtlijnen moeten komen voor het wegwerken van opgelopen achterstanden door leerlingen/studenten. Zij vinden dat dit door de school / leraar ingevuld moet worden. Dit beeld is over alle sectoren hetzelfde.

Hoeveel leerlingen / studenten in jouw klas / groep hebben geen device en internetverbinding tot hun beschikking.

Bijna 60% van de leraren zegt dat alle leerlingen een device met internetverbinding hebben. Dit is het meeste in het vo (66%), daarna volgen mbo (58%), po (56%) en so (41%).

5% van de leraren zegt dat er 5 of meer leerlingen/studenten in de klas geen device en internetverbinding hebben: Dit is het meest in het po (8%), gevolgd door so (6%) en vo en mbo (beide 4%).

Met hoeveel leerlingen / studenten heb je sinds het moment dat de scholen gesloten werden nog geen contact kunnen krijgen?

35% van de leraren heeft sinds het sluiten van de scholen met een of meerdere leerlingen/studenten nog geen contact kunnen krijgen. Gemiddeld gaat het om 2,2 leerlingen/studenten per leraar. Met name in het vo en mbo is dit een probleem:

- po: 20% met 1/+ geen contact, gemiddeld 0,7; 1,5% 10/+; 1% 20/+
- vo: 49% met 1/+ geen contact, gemiddeld 4,1; 15% 10/+; 4% 20/+
- so: 29% met 1/+ geen contact, gemiddeld 1,3; 3% 10/+; 1% 20/+
- mbo: 49% met 1/+ geen contact, gemiddeld 3,7; 11% 10/+; 6% 20/+

Over hoeveel leerlingen / studenten heb je zorgen vanwege de thuissituatie?

80% van de leraren heeft zorgen over een of meerdere leerlingen vanwege de thuissituatie. Het gaat gemiddeld om 3 leerlingen per leraar:

- po: 85% zorgen over 1/+, gemiddeld 2,6; 2% 10/+; < 1% 20/+
- vo: 74% zorgen over 1/+, gemiddeld 3,7; 10% 10/+; 3% 20/+
- so: 90% zorgen over 1/+, gemiddeld 3,3; 5% 10/+; 1%/+
- mbo: 69% zorgen over 1/+, gemiddeld 3,1; 8% 10/+; 2% 20/+

Krijgen jouw kwetsbare leerlingen / studenten gerichte begeleiding (maatwerkregeling)?

Van de leraren met kwetsbare leerlingen/studenten, heeft bijna een kwart er geen zicht op of deze leerlingen/studenten gerichte begeleiding (maatwerkregeling) ontvangen. De leraren die hier wel zicht op hebben geven het volgende beeld weer:

- 12% zegt dat leerlingen geen gerichte begeleiding ontvangen
- 24% zegt dat een klein deel van de leerlingen gerichte begeleiding ontvangt
- 24% zegt dat een groot deel van de leerlingen gerichte begeleiding ontvangt
- 40% zegt dat alle leerlingen die in beeld zijn gerichte begeleiding ontvangt.

Dit beeld is vergelijkbaar voor de verschillende sectoren.

61% van de leraren met kwetsbare leerlingen/studenten heeft er geen zicht op hoe de samenwerking met de gemeente verloopt voor het organiseren van de benodigde gerichte begeleiding. Van de leraren die hier wel zicht op hebben, zegt 38% dat deze samenwerking heel goed verloopt, 45% geeft aan dat het redelijk gaat maar wel beter zou kunnen, 18% zegt dat de samenwerking met de gemeente slecht verloopt. Met name in het primair onderwijs verloopt de samenwerking met de gemeente het slechtst, 24% is ontevreden.